

Loftsrydding, sunnhetskommisjoner og basiller

Michael 2007;7,345-50.

Ved utgangen av 1800-tallet, da smittsomme sykdommer og mangelfull hygiene var et meget stort problem, spesielt i en raskt voksende by som Kristiania, kunne man også tillate seg å spøke med dette! To viser fra Nytaars-revyen paa Eldorado i 1893 er bevis på det. Bacillens Sang og Sundhedscommissionens Vise gjengis her som faksimile.

Å bo i et gammelt hus etter sine forfedre kan by på en og annen overraskelse, f. eks. at man kommer over gamle og rare dokumenter innerst på loftet. Det gjaldt undertegnede for noen år siden. Jeg kom over en kasse med gamle noter og sanghefter.

Noen av visene vakte spesiell interesse, ikke minst ut fra tittelen. Den ene het *Bacillens sang*, den andre hadde overskriften *Sundhedskommissionens Vise*. Senere har jeg ved noen anledninger fått musikkmedarbeider i NRK, Eivind Bøksle til å fremføre sistnevnte med akkompagnement av prof. dr. med Sverre O. Lie som var ansatt ved Barneklubben på Rikshospitalet. Siste gang den ble brukt offentlig, var under Folkehelsekonferansen 2010 i Drammen i april hvor vi feiret Sundhedslovens 150 års-jubileum. Da ble visen fremført av Kjetil Roos-Bjerke med Olaf Gjerløw Aasland ved pianoet.

De to visene er å finne i et hefte fra *Nytaars-revyen paa Eldorado i 1893*. Begge sangene gjengis som faksimile på de neste sidene .

Når det gjelder *Sundhedskommissionens Vise*, finner vi navn som Ludvig Meyer (1861-1938) og Nissen (Oscar Nissen). Dette var to veteraner i det radikale miljø som etter hvert var med og dannet Arbeiderpartiet i 1887. De var «overløpere» fra Kristianas overklasse.

No 9. Bacillens Sang.

Tempo di Mazurka.

1. Før man trød-de, els-kov og

Fine.

tæ-ring, Svindsot og ryg-ter og cho-le - ra Lå i luf-ten og fik sin

næ-ring Af_ Ja, man vid - ste ei hvor - fra! Nu da vor

vis-domstort er ste-gen, Ved man jo, hvad der spil - ler med: Hvis der skal

al - vor bli i le-gen, Ved man, der maa ba - cil - ler med!

C. W. 1886

Mazurka.

Og se paa mig, vø-ver og lil - le! Jeger jo just en slig ba - cil - le!

Varmsomet kys, let som en vind, Flyr jeg i sjæl og sind dig ind!

Se blot paa mig! Slige ba - cil - ler Nyt-ter det ei, man stængsler stil - ler;

Vikommer til, og selv du vil Hil-se vort Spil med: *Vive la ba-cille.*

D.C. al Fine.

2.

Kommer saa de kommacaciller,
 Blir det et spørgsmaalstegn, ak ja -
 Om til livet punktum de stiller!
 Tankestreg - Du har kolera!
 Men, hvad den kommacacille kom a',
 Kan man dog mærke af og til;
 Værre er udraabstegns-bacillen
 Kaldet: *Le grand reclam-bacille.*
 Ja den er fæl, er den end lille;
 Kjender De den reklam-bacille?
 Selv her i nord fandt man dens spor,
 Og i vor jord den stor sig gror!
 Ja, den er fæl, og slige baciller
 Nyttter det ei, man stængsler stiller;
 Hvor den end vil, den har sit spil
 Og skriger selv: *Vive la bacille!*

3.

Men den allervørste bacille,
 Siger man, skal i hjertet bo,
 Og i hvert et hjerte en lille
 Spire der fins, - ja eller to!
 Hjerte og hjerne blir betændte,
 Begge blir fyldt af farlig ild!
 Ofte det hændte: Med død det endte
 Smittedes man af: elskovs-bacille!
 Og se paa mig, vever og lille!
 Jeg er jo just en slig bacille!
 Varm som et kys, let som en vind,
 Flyr jeg i sjæl og sind dig ind!
 Se blot paa mig! Slige baciller
 Nyttter det ei, man stængsler stiller.
 Vi kommer til, og selv du vil
 Hilse vort Spil med: *Vive la bacille!*

Nº 8. Sundhedskommissionens Vise.

Allegro moderato.

Charles Kjerulf.

1. Med hver en kost, komunen

ei - er, Vi gaar i gaar-de - ne og fei - er, Og lidt det

vei - er, Om tidt vi plei - er At bli til sorg for hver en

lei - er! Hversóp-pel - kas-se rundt vi drei - er, Mulk-te - rer

strengt den kas-ses ei - er Og fó - rer den ad lan - ge

vei - er I by - en rundt, det er saa sundt. *rit.* *a tempo* *p* Og det er

C.W. 1886

to - nen I kom-mi - sjo - nen, Ja, det er to - nen, to - nen,

to - nen. Og det er to - nen I kom-mi - sjo - nen, Ja, det er

mf Kor.
to - nen, to - nen, to - nen. Og det er to - nen I kom-mi -

sjo - nen, Ja, det er to - nen, to - nen, to - nen. Og det er

to - nen I kom-mi - sjo - nen, Ja, det er to - nen, to - nen, to - nen.

2

Ak, kunde vi med feiergreier
 Faa bort alt smuds, som byen eier!
 Vandt kosten seier paa slig en feier
 Som Nissen, og som Ludvig Meyer!
 Paa redaktørerne, som pleier
 At kværke rygget, brafolk eier,
 Og som paa opspind blot arbeier
 Haleluja! *Det* skulde da,
 [Bli „hovedtonen“ i kommisjonen,
 det sku' bli tonen, tonen, tonen!]

C.W. 1886

Meyer var advokat og en av byens største gårdeiere. Han var i årene 1897-1900 formann for Arbeiderpartiet og i 1898-99 også redaktør av *Social-Demokraten*. Oscar Nissen (1843-1911) som var lege, var redaktør av *Social-Demokraten* i årene 1894-98 og senere formann i Arbeiderpartiet (1906-11). Han fremmet i 1893 krav om at «sygepleien» måtte overtas av det offentlige ved kommunene og dekket over skatteseddelen. Ellers er Oscar Nissen mest kjent for sitt sosiale engasjement og sterke støtte til de streikende fyrstikkarbeiderskene ved Bryn og Grønvold fyrstikkfabrikker i Kristiania i 1889. Et hovedpoeng i streiken var de helseskadelige forholdene kvinnene arbeidet under og der den farlige sykdommen fosfornekrose var utbredt. Den angrep kjeven og kunne i verste fall føre til at benstykker smuldret vekk.

Oscar Nissen holdt for øvrig festtalen til åpningen av Folkets Hus i 1907. Her manet han frem bildet av en klasse og bevegelse på vei opp i lyset og inn i folkefellesskapet: «Folkets Hus! Et vældigst navn! Før alene Guds hus. Nu stiger folkets op af jorden. Her er alle velkommen – alle stænder og folkeslag! Arbeiderne er med i den store fremtidsmarsch; ingen lades tilbage. Arbeiderbevegelsen er den moderne kulturs brændpunkt. Det nødtvungne proletariat er snart en drøm. .. Det rødmer i horisonten og solen stiger. Alle sammen mod maalet – alle ærlige mænd og kvinder. Saa vær da dette sted helliget vore organisationer og deres arbejde».

Teksten og notene til *Sundhedskommisjonens vise* er altså til en revy-vise. Den har en snert mot alt det radikale og innføringen av tvungen renovasjon. Uansett hvilken side revyen stod på i 1893, er det interessant å merke seg at *sunnhetskommisjonene med dette hadde fått sin egen vise*. Man kunne altså spøke med dette!

Sundhedscommissioner er det gamle navnet på helserådene. De kom i forbindelse med Sundhedsloven av 1860. Fra 1905 sees betegnelsen «Helseråd» å ha blitt allment brukt.

Kanskje kan visen brukes av dagens ansatte i kommunehelsetjenesten, på en avslutningsfest, en sommerfest eller lignende?

Og så går det an å lage tilleggsvers selv, også.

God sang!

Anders Smith
tidligere fylkeslege, seniorrådgiver
Helsedirektoratet
anders.smith@helsedir.no